

PUBLIC ADMINISTRATION

ПУБЛІЧНЕ УПРАВЛІННЯ ТА АДМІНІСТРУВАННЯ

УДК 338.22/.24

КОРЕЛЯЦІЯ ТИПОЛОГІЇ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ ТА ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ

Тетяна Арбузова

Білоцерківський національний аграрний університет, Біла Церква, Україна

Резюме. Присвячено дослідженню типології державної політики й обґрунтуванню взаємозв'язку між типом і видом урядової політики та державним регулюванням. Узагальнено основні критерії, за якими класифікують типи та напрями державної політики – за масштабами, спрямованістю, сферами реалізації, змістом, характером впливу, часовими рамками, хронологічною ознакою, ціннісною орієнтацією, стилем розв'язання суспільних проблем та взаємовідносин агентів політичної діяльності, органом влади, що формує чи реалізує державну політику, механізмом її поширення. Встановлено, що вид державної політики відповідає напрямку державного регулювання. Зазначено, що окремі різновиди державної політики за різними класифікаційними ознаками можуть частково перетинатися та поєднуватися, формуючи відповідні мікси. Обґрунтовано, що типологія державної політики допомагає урядам ефективніше керувати країною, а громадянам – краще розуміти дії влади. Встановлено, що вплив державної політики на якість державного регулювання демонструють такі аспекти: чіткість та системність регулювання, оптимізація ресурсів, гнучкість у реагуванні на виклики, підвищення прозорості та підзвітності, ефективність комунікації. Узагальнено найбільш успішні типи і види реалізованої державної політики в турбулентні періоди розвитку економік світу. Представлено хронологію втілення основних типів і видів державної політики в історії соціально-економічного та політичного розвитку України. Зазначено, що нагальними викликами, з якими стикнулися нині економіки світового господарства й, зокрема Україна, є екологічні, цифровізаційні, безпекові. Запропоновано сучасні світові політичні тренди, які справляють вплив на реалізацію державного регулювання в Україні. Зроблено висновок, що за певного універсального набору інструментів регулювання політик має бути креатором з науковим підходом їх поєднання та пошуку нових, аби віднайти правильне державно-політичне рішення й продемонструвати суспільству свою професійність, патріотичність, дієздатність, переконати його довіряти й прямувати за собою, аби досягти максимального ступеня релевантності.

Ключові слова: державна політика, державне регулювання, типологія, типи державної політики, види державної політики, політичні рішення, виклики, кореляція.

https://doi.org/10.33108/galicianvisnyk_tntu2025.03.153

Отримано 02.04.2025

UDC 338.22/.24

CORRELATION OF TYPOLOGY OF STATE POLICY TYPOLOGY AND STATE REGULATION

Tetyana Arbuzova

Bila Tserkva National Agrarian University, Bila Tserkva, Ukraine

Summary. The article deals with the study of state policy typology and the justification of the relationship between the type and the kind of government policy and state regulation. The main criteria by which types and

directions of state policy are classified are summarized here – by scale, direction, spheres of implementation, content, nature of influence, time frame, chronological feature, value orientation, style of solving social problems and relationships between agents of political activity, the body of power that forms or implements state policy, the mechanism of its dissemination. It is established that the kind of state policy corresponds to the direction of state regulation. It is noted that individual varieties of state policy according to different classification features can partially overlap and combine, forming appropriate mixes. It is substantiated that the typology of state policy helps governments to manage the country more successfully and citizens better understand the actions of the authorities. It has been established that the impact of state policy on the quality of state regulation is demonstrated by the following aspects: clarity and systematicity of regulation, optimization of resources, flexibility in responding to challenges, increasing transparency and accountability, and communication efficiency. The most successful types and kinds of implemented state policy in turbulent periods of development of world economies are summarized. The chronology of the main types and kinds of implementations of state policy in the history of socio-economic and political development of Ukraine is presented. It is noted that the urgent challenges faced by the economies of the world economy and, in particular, Ukraine, are environmental, digitalization and security. Modern world political trends that influence the implementation of state regulation in Ukraine are proposed. It is concluded that with a certain universal set of regulatory instruments, a policymaker must be a creator with a scientific approach to combining them and searching for new ones to find the right state-political solution and demonstrate his professionalism to the society, his patriotism, ability to act, convince the society to trust and follow him to achieve the maximum degree of relevance.

Key words: state policy, state regulation, typology, types of state policy, kinds of state policy, directions of state regulation, political decisions, challenges, correlation.

https://doi.org/10.33108/galicianvisnyk_tntu2025.03.153

Received 02.04.2025

Постановка проблеми. Типологія – це поширений методологічний рівень пізнання. Дослідження типології державної політики є важливим, оскільки дозволяє і систематизувати знання, адже класифікаційні ознаки політики допомагають чітко розмежувати їхні особливості, цілі та методи реалізації; виявити закономірності – аналіз типів політики допомагає зрозуміти загальні тенденції, фактори впливу та можливі наслідки прийнятих рішень; порівнювати та оцінювати ефективність, бо типологізація дає змогу зіставляти політики різних країн або періодів, визначати найкращі практики та виявляти недоліки; прогнозувати наслідки, оскільки розуміння типології допомагає моделювати можливі результати впровадження певної політики в конкретному соціально-економічному чи політичному контексті; сприяти вдосконаленню державного регулювання, адже аналіз типів політики дозволяє урядам і дослідникам формувати більш ефективніші стратегії та коригувати нинішні підходи; полегшувати прийняття рішень – класифікація політик допомагає політикам, управлінцям та громадянськості краще орієнтуватися в складних суспільних процесах. Таким чином, дослідження типології державної політики у взаємозв'язку з державним регулюванням є актуальним, сприяючи більш раціональному, науково-обґрунтованому підходу до формування та реалізації політичних рішень.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Закордонні дослідники: В. Акстейн, Дж. Блаттер [8], Е. Е. Бордмен, Е. Р. Вайнінг [3], Д. Л. Веймер [3], Ф. Віттманн, Д. Х. Грінберг, М. Гуфнагл, Я. Едлер, Й. Круковська, М. Лаковська, Р. Лінднер, М. Манделлі [11], Л. Мікула, Л. Портманн [8], Ф. Раусіс [8], Р. А. Розенфельд [2], Ф. Рот та ін.; й вітчизняні вчені, зокрема, Т. М. Брус [10], О. І. Кілієвич [6], Ю. В. Ковбасюк [6], О. І. Крюков [12], З. П. Конохова [16], С. В. Майстро [12], О. В. Новакова [13], Н. П. Пашина [13], В. В. Рєзніков, Г. Л. Рябцев, О. М. Рудік [10], В. В. Тертичка [6] зробили масштабний внесок у дослідження змісту й типології державної політики та процесу державного регулювання суспільної життєдіяльності. Проте попри глибоку деталізацію при вивченні зазначених питань, аспекти кореляції типу державної політики й державного регулювання не знайшли свого широкого відображення. Видається за доцільне узагальнити й упорядкувати типологічну природу державної політики в її зв'язку з регулюючою функцією держави.

Метою дослідження є вивчення взаємозв'язку між типом і видом урядової політики та державним регулюванням.

Постановка завдання. У процесі аналізу сформульовано такі завдання: узагальнити та систематизувати ключові критерії класифікації типів та напрямів державної політики й взаємозв'язки між ними; представити аргументи для обґрунтування впливу типології державної політики на якість державного регулювання.

Наукові методи аналізу, синтезу, узагальнення, аналогії, системного підходу використано для вирішення поставлених завдань.

Виклад основного матеріалу. Насамперед впорядкуємо основні категорії, якими послуговуватимемося в процесі дослідження. Державне управління – це процес впливу різного рівня органів державної влади на суспільні об'єкти, аби забезпечити підвищення ефективності й результативності їх діяльності [1, с. 122, 153, 162]. Його окремою функцією є державне регулювання – свідома активність держави щодо впливу на економічні, соціальні, політичні та інші процеси в країні шляхом прийняття нормативно-правових актів, упровадження інструментів економічних механізмів, адміністративного управління та контролю. Зміст державної політики є напрямом дій (чи утримання від них) з визначення сукупності політичних стратегій, програм і заходів, спрямованих на досягнення певних цілей, розв'язання конкретних проблем та задач у різних сферах діяльності держави, включаючи економіку, соціальний захист, освіту, охорону здоров'я, екологію, безпеку, зовнішні відносини та інші аспекти життя суспільства [2, с. 8–11]. Тобто регулювання є інструментом реалізації політики: державна політика – стратегія (що потрібно зробити), а державне регулювання – механізм (як це зробити). Якщо державна політика визначає стратегічні цілі та напрями розвитку країни, то державне регулювання є механізмом їхнього практичного втілення, оскільки без ефективного регулювання навіть найкращі політичні ініціативи можуть залишитися лише деклараціями. Політика держави – це одночасно мистецтво, крафтове ремесло і наука [3, с. 62].

Типологія є методом наукової класифікації, упорядкування й систематизації з використанням теоретичних моделей (типів), відповідно до яких встановлюються найважливіші функціональні та структурні властивості досліджуваних об'єктів [4, с. 638] з фіксацією суттєвих зв'язків між ними, явищами та процесами [5, с. 6]. Типологія державної політики – це система класифікації різних типів та видів державної діяльності за багатоманітними ознаками [6, с. 51], спрямованої на досягнення певних соціально-економічних та політичних цілей. Ця концепція дозволяє виокремити різні підходи й стратегії, якими користується держава для вирішення питань в усіх сферах життя суспільства. Такі типології можуть бути використані для аналізу державних заходів, оцінювання їх ефективності та розроблення нових стратегій.

Часто в літературі терміни «типи», «види», «напрями» використовуються або як синоніми [7, с. 431], або немає чіткого розмежування цих понять [6, с. 52]. Між ними є відміни і вважаємо за потрібне представити тлумачення даних категорій відповідно до об'єкта дослідження. Тип – це ширша категорія, що охоплює загальні характеристики та принципи державної політики й, відповідно, типологія базується на основних критеріях, які визначають загальну логіку політичних рішень, фундаментальні підходи, які використовує держава у своїй політиці. Вид – конкретизація типу, тобто більш деталізований поділ державної політики за напрямами або сферами реалізації. Як методологічний рівень пізнання, типологія сприяє переходу від загального та абстрактного аналізу об'єкта до його конкретного дослідження. Вона слугує проміжною ланкою між емпіричною класифікацією та теоретичною концепцією й лежить в основі пошуку відповідної моделі державної політики [8, с. 806].

Отже, типологія державної політики дозволяє класифікувати політичні рішення, заходи і стратегії держави за певними критеріями та допомагає аналізувати особливості

державного регулювання, розуміти його пріоритети та механізми впливу на суспільство. Відтак очевидно, що вид державної політики відповідає напряму державного регулювання. Дослідивши численні наукові праці з питань класифікації типів та напрямів державної політики, узагальнимо основні критерії її типології:

- за масштабами (територіальним охопленням) проблем, які мають бути розв'язані [6, с. 52] (за рівнями формування та реалізації [9, с. 66]): глобальна, міжнародна, національна (загальнодержавна), регіональна, місцева (локальна);
- за спрямованістю [9, с. 65] (з урахуванням державних кордонів [6, с. 52]): внутрішня і зовнішня;

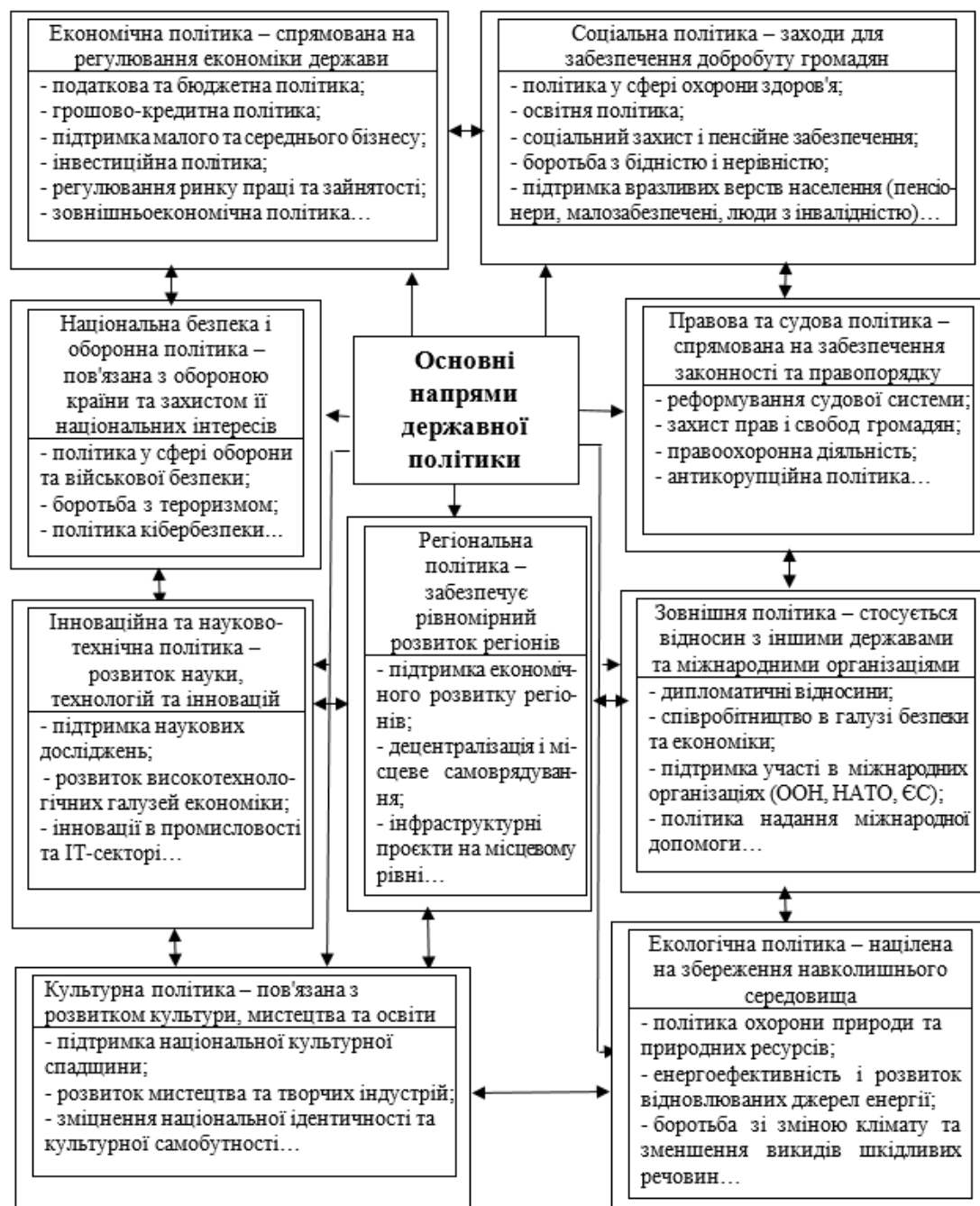

Рисунок 1. Основні напрями державної політики

Джерело: розробка автора.

- за сферами реалізації (об'єктами впливу [9, с. 65], галузями застосування [10, с. 59]): економічна (фінансова, промислова, аграрна, енергетична, податкова, інвестиційна, митна, цінова, антимонопольна тощо), правова і судова (захист прав і свобод громадян, правоохоронна діяльність, антикорупційна політика), соціальна (охорона здоров'я, освіта, соціальний захист, демографічна), культурна (мова, мистецтво, наука), екологічна (захист довкілля, сталий розвиток), військова (оборона, національна безпека) тощо. В цьому контексті поділ на предметні сфери (галузі) через наявність глибоких взаємозв'язків між ними часто носить теоретичний, а не емпіричний характер й види політик поєднують, приміром, соціально-економічна, екосоціальна [11], соціально-гуманітарна, фінансово-бюджетна, грошово-кредитна т. ін.). Ключові напрями державної політики представлені на рис. 1, кожен із яких є важливим для забезпечення ефективного функціонування держави та підвищення рівня життя населення;

- за змістом (за ієрархією цілей і завдань) політики [10, с. 59–61] [12, с. 68–71], [6, с. 53], [13, с. 92]: субстантивна, тобто планування того, що уряд має зробити з розподілом між політичними акторами вигід і втрат; процедурна (адміністративна) – ґрунтується на тому, які інституції та з використанням яких методів/інструментів вони мають вирішити поставлені завдання; регуляторна – спрямована на встановлення правил і норм (наприклад, податкова політика); розподільна – перерозподіл ресурсів між різними групами населення (соціальні виплати, пільги); перерозподільна – зменшення соціальної нерівності (прогресивне оподаткування); структурна – змінює економічну чи соціальну структуру (інноваційна політика) тощо;

- за характером впливу [9, с. 67]: активна, пасивна; репресивна (каральна) – контроль, заборони, покарання; стимулююча (експансіоністська) – створення умов для розвитку (податкові пільги, гранти); рестрикційна – застосування обмежень, нейтральна – не передбачає активного втручання (наприклад, вільний ринок);

- за часовими рамками [6, с. 52] (за об'ємом [9, с. 67]): короткотермінова (антикризові заходи), середньотермінова (стратегічні програми на 5–10 років), довготермінова (національні стратегії на десятиліття); стратегічна і тактична; перспективна й поточна;

- за хронологічною ознакою [6, с. 53], [10, с. 59], [13, с. 91]: державна політика перебудови, політика перших років незалежності, довоєнна, воєнна та політика повоєнного відновлення, мілітаризму та конверсії тощо;

- за ціннісною орієнтацією [6, с. 53], [10, с. 63–64], [12, с. 70–71]: ліберальна політика з орієнтацією на свободу особистості, мінімальне втручання держави в економіку та соціальні відносини; патерналістська – модель політики, за якої держава бере на себе значну відповідальність за добробут громадян, активно втручається в соціально-економічні процеси та гарантує широкий спектр соціальних благ і послуг; соціально-орієнтована політика з підтриманням соціальної справедливості, рівності можливостей та державного регулювання економіки; консервативна політика – захист традиційних цінностей, культурної спадщини, моральних норм; підтримання сильної держави, стабільності та правопорядку; обмежене втручання в економіку, але збереження ключових державних інститутів; популістська політика як орієнтація на запити широких мас населення, навіть якщо це суперечить економічній ефективності; націоналістична політика (ізоляціоністська, крайньою формою є автаркія) – пріоритет національних інтересів, збереження ідентичності, протекціонізм, захист державного суверенітету, обмеження зовнішнього впливу, посилення контролю над міграційною політикою; політика інтеграції – це комплекс заходів і стратегій, спрямованих на об'єднання різних соціальних, економічних, політичних чи культурних груп у єдину систему з метою забезпечення їхньої взаємодії, рівноправної участі та гармонійного розвитку; екологічна політика (зелена політика) – орієнтація на захист довкілля, сталий розвиток, перехід на відновлювану енергетику, впровадження екологічного

законодавства, регулювання промисловості й транспорту; технократична політика – спрямування на ефективність, експертний підхід до управління, мінімізація впливу політичних ідеологій, використання сучасних технологій, цифровізації; символічна – апелює не до матеріальних, а, приміром, до загальнолюдських цінностей (соціальної справедливості, благополуччя, миру, патріотизму, збереження довкілля тощо), або, навпаки, до політичних цінностей демонстрації сили, гегемонії й на цій підставі панування вояччини тощо;

- за стилем розв’язання суспільних проблем та взаємовідносин агентів політичної діяльності [6, с. 53]: демократична і авторитарна; науково-обґрунтована і волюнтаристська; прогресивна і реакційна; прозора і таємна, прихована, підступна; імперська й компромісна; національного примирення чи спротиву та ін.;

- за органом влади, що формує чи реалізує державну політику [6, с. 52] (за критерієм інститутів [10, с. 59]): політика Ради Європи, політика Світового банку, політика законодавчих та/або судових органів, політика президента, політика уряду, політика міністерства, політика мера тощо.

Блаттер Дж., Портманн Л. та Раусіс Ф. запропонували класифікацію типу (моделі) державної політики за механізмом її поширення (за впливом на формування) – процесом, в якому розроблення та результати державної політики всередині однієї країни (національних держав, субнаціональних та наднаціональних юрисдикцій) впливають на формування та результати в інших державах [8, с. 806]: політика навчання, конкуренції, емуляції (імітації, копіювання), примусу. Політика навчання розглядається як когнітивний процес, що базується на аналізі успіхів і невдач державної політики та часто асоціюється з упровадженням інновацій або ефективним вирішенням суспільних проблем. Конкуренція стосується механізмів, у межах яких держави адаптують і коригують свою політику, прагнучи залучити мобільні фактори виробництва в умовах суперництва з іншими країнами. До політики примусу вдаються, коли впливові держави або міжнародні організації змушують слабші країни прийняти певну політику шляхом тиску, загроз або обіцянок. Емуляція охоплює процеси, в яких суб’єкти міжнародної економіки керуються прагненням відповідати загальноприйнятим стандартам. Такий підхід пояснює глобальне поширення західної культури, акцентуючи увагу на мотивації до наслідування. Незахідні держави відтворюють західні політики, намагаючись отримати статус сучасних країн, що часто призводить до їхнього формального впровадження або неефективного застосування [8, с. 810].

Варто враховувати, що окремі різновиди державної політики за різними класифікаційними ознаками можуть частково перетинатися. Наприклад, існують спільні риси між політикою, розподіленою за територіальним охопленням і за рівнем органів влади, між характером впливу та стилем розв’язання суспільних проблем, а також між класифікацією за стилем управління та ціннісною орієнтацією й т. ін. Крім того, види політик поєднуються за типами, формуючи відповідні мікси, приміром, урядова воєнна протекціоністська зовнішньоекономічна політика, науково-обґрунтована соціально-економічна та екологічна політика розвитку регіону, міжнародна екологічна політика, державна інтеграційна політика, пасивна державна структурна політика, репресивна антикорупційна політика, імперська зовнішня політика домінування тощо.

Типологія державної політики допомагає урядам ефективніше керувати країною, а громадянам – краще розуміти дії влади. На нашу думку, вплив типології на якість державного регулювання демонструють такі аспекти (рис. 2): чіткість та системність регулювання, оптимізація ресурсів, гнучкість у реагуванні на виклики, підвищення прозорості та підзвітності, ефективність комунікації. Таким чином, правильне застосування типології державної політики сприяє підвищенню ефективності державного регулювання, робить його більш прозорим і орієнтованим на реальні потреби суспільства.

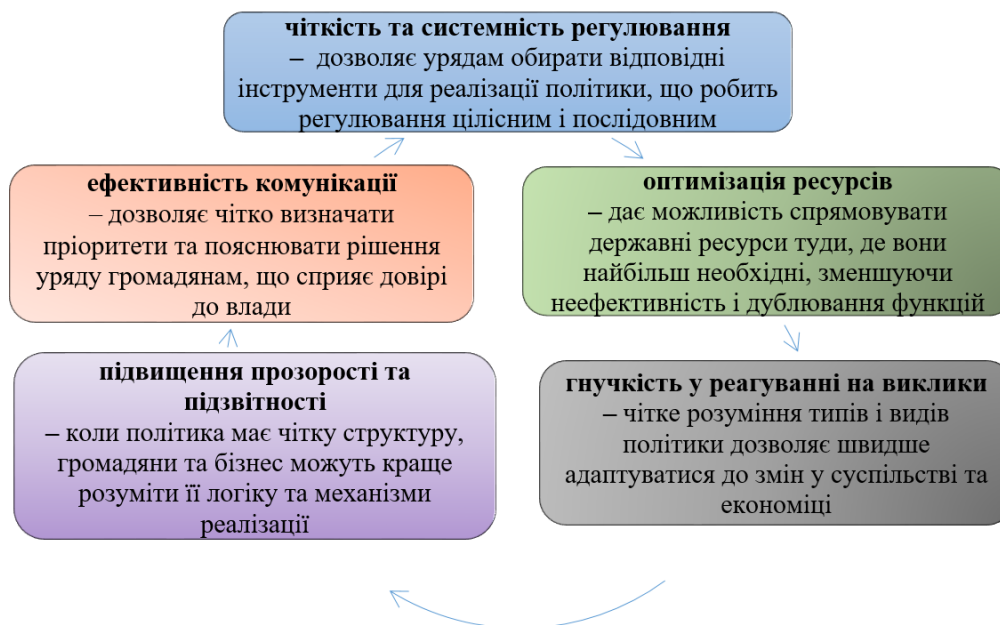

Рисунок 2. Якісні властивості державного регулювання, що набуваються під впливом вибору оптимального типу державної політики

Різні типи державної політики, такі як регуляторна, перерозподільна політика або політика розвитку, можуть впливати на те, наскільки ефективно уряд регулює різні аспекти життя суспільства та економіки. Наприклад, регуляторна політика, зосереджена на встановленні та забезпеченні правил і стандартів, може призвести до більш ефективного та передбачуваного державного регулювання, тоді як політика перерозподілу, спрямована на розподіл ресурсів і багатства в суспільстві, може вплинути на розподіл вигід і тягара від державного регулювання. Так само політика розвитку, спрямована на сприяння економічному зростанню та інноваціям, може сформувати довготермінові цілі та пріоритети державного регулювання. Очевидно, що тип прийнятої державної політики може сформувати загальну якість та ефективність державного управління для досягнення бажаних результатів. У складні періоди розвитку економік світу стали актуальними й успішними відповідні типи (види) державної політики (табл. 1).

Таблиця 1. Типи і види реалізованої державної політики економік світу в турбулентні періоди розвитку

<i>Виклики для економіки</i>	<i>Тип державної політики</i>	<i>Вид державної політики</i>
Велика депресія (1930-ті роки, США, Європа)	Перерозподільна та структурна політика	«Новий курс» Франкліна Рузвельта – активне державне втручання в економіку, створення робочих місць, соціальні програми
Післявоєнне відновлення (1950–1960-ті роки, Європа, Японія)	Розподільча та економічна політика	План Маршалла (Європа) та державне стимулювання промисловості (Японія, («План Доджа»))
Неоліберальні реформи (1980–1990-ті роки, США, Велика Британія, Латинська Америка)	Регуляторна та економічна політика	Зменшення державного втручання в економіку, приватизація, податкова реформа (тетчеризм, рейганоміка)
Світова фінансова криза (2008–2009 роки, глобально)	Антикризова регуляторна та розподільча політика	Фінансова допомога банкам, заходи щодо стимулювання економіки (пакети стимулювання в США та ЄС)
COVID-19 та економічні виклики (2020–2022 рр., глобально)	Соціальна та економічна політика	Фінансова підтримка громадян і бізнесу, реформи охорони здоров'я, стимулювання економіки

Джерело: складено автором за даними [14, с. 111–112], [15, с. 22, 24], [16, с. 15, 51], [17, с. 36–44].

Україна з набуттям незалежності проходила різні етапи політичного та економічного розвитку, адаптуючи державну політику до внутрішніх і зовнішніх викликів [18] (табл. 2). Від первинної ринкової трансформації до воєнної мобілізації та майбутнього післявоєнного відновлення, зміни державної політики відображають соціально-економічні та політичні процеси й визначають майбутнє країни.

Таблиця 2. Хронологія втілення основних типів і видів державної політики в історії соціально-економічного та політичного розвитку України

<i>Соціально-економічні та політичні виклики</i>	<i>Тип державної політики</i>	<i>Вид державної політики</i>
<i>1</i>	<i>2</i>	<i>3</i>
Період становлення незалежності, перехід до ринкової економіки (1991–1994 рр.)	Структурна, економічна, соціальна, зовнішня політика	Приватизація державних підприємств, лібералізація цін, створення фінансових інституцій. Упровадження системи соціального захисту в умовах економічної кризи. Визнання незалежності України, укладання міжнародних договорів, вступ до ООН, ОБСЄ
Потреба в політиці ринкових реформ і стратегічного балансування (1994–2004 рр.)	Економічна, соціальна, правова та судова, зовнішня політика	Проведення грошової реформи (введення гривні у 1996 р.), запровадження ринкових механізмів у фінансовій та банківській системах. Пенсійна реформа (перехід на багаторівневу систему). Прийняття Конституції України (1996 р.), формування правової системи незалежної держави. Підписання Хартії про особливе партнерство з НАТО (1997 р.), підписання Угоди про партнерство і співробітництво з ЄС
Потреба в демократичних реформах та євроінтеграційному курсі, (2004–2010 рр.)	Політична реформа, економічна, регуляторна, соціальна, зовнішня політика	Перехід до парламентсько-президентської форми правління після Помаранчевої революції, зміцнення демократичних інститутів. Спроби покращити інвестиційний клімат, боротьба з корупцією, розвиток малого та середнього бізнесу. Поглиблення співпраці з ЄС, інтеграція до СОТ (2008 р.)
Централізована модель управління і зовнішньополітична криза (2010–2014 рр.)	Економічна, правова, зовнішня політика	Посилення державного контролю над економікою, погіршення бізнес-клімату. Судова реформа (посилення президентського контролю над судами). Відмова від підписання Угоди про асоціацію з ЄС (2013 р.), Євромайдан, політична криза
Військова агресія РФ (2014 р.), потреба в євроінтеграційному курсі та політико-правових і адміністративних реформах, пандемія COVID-19, соціально-економічна нестабільність (2014–2022 рр.)	Зовнішня, політика національної безпеки, децентралізації, правова політика, економічна, соціальна	Підписання Угоди про асоціацію з ЄС (2014 р.), отримання безвізового режиму з ЄС (2017 р.). Початок реформування Збройних Сил України, створення добровільних батальйонів. Реформа місцевого самоврядування (створення ОТГ, передавання повноважень на місцевий рівень). Антикорупційні реформи (НАБУ, САП, ВАКС). Підтримання бізнесу та соціальний захист населення
Повномасштабна війна, воєнна економіка, потреба у повоєнному відновленні (2022 р. – сьогодні)	Безпекова, економічна, соціальна, зовнішня, політика повоєнної відбудови	Мобілізація ресурсів, міжнародна, підтримка, військова допомога від партнерів. Підтримання бізнесу, релокація підприємств. Допомога переселенцям, підтримка ветеранів, виплати сім'ям загиблих військових. Курс на вступ до ЄС та НАТО, отримання статусу кандидата в ЄС (2022 р.). План післявоєнного відновлення України, залучення міжнародних інвестицій

Джерело: складено автором за матеріалами [18].

Нині, на нашу думку, нагальними викликами, з якими стикнулися економіки світового господарства й, звісно, Україна, є екологічні, цифровізаційні, безпекові.

Докорінні глобальні зміни в екологічній політиці почалися у другій половині ХХ століття [16, с. 16]. Основні етапи свідчать про інтенсивність її формування [19]: 1972 р. – перша Конференція ООН з проблем довкілля в Стокгольмі – початок формування міжнародної екологічної політики; 1987 р. – доповідь «Наше спільне майбутнє» (Комісія Брундтланд) – концепція сталого розвитку; 1992 р. – Саміт Землі в Ріо-де-Жанейро – ухвалення Рамкової конвенції ООН про зміну клімату; 1997 р. – Кіотський протокол – перший міжнародний договір зі скорочення викидів парникових газів; 2015 р. – Паризька кліматична угода – зобов'язання обмежити глобальне потепління до 1,5°C; 2020-ті роки – масштабні «зелені» стратегії ЄС («Зелена угода»), США, Китаю та інших держав. В Україні екологічна політика активізувалася після 2014 року, коли розпочалася гармонізація екополітики з нормами ЄС, а також через екологічні виклики, спричинені війною. Чинниками, що спричинили істотні зміни у світовій екологічній політиці, є: 1) наукові дослідження та виявлення кліматичних загроз (встановлення зв'язку між діяльністю людини та глобальним потеплінням; виявлення наслідків забруднення довкілля – озонна діра, парниковий ефект, кислотні дощі); 2) зростання частоти природних катастроф (урагани, посухи, повені, лісові пожежі, що посилюються через зміни клімату); 3) економічні ризики (витрати на ліквідацію наслідків кліматичних змін та адаптацію економіки до нових умов); 4) політичний тиск громадськості та міжнародних організацій (активізація екологічних рухів (Greenpeace, Fridays for Future), вимоги суспільства до урядів щодо переходу на відновлювані джерела енергії); 5) технологічний прогрес (розвиток відновлюваних джерел енергії (сонячні, вітрові, водневі технології), впровадження «зелених» технологій у промисловості й транспорті); 6) глобальні економічні та політичні угоди (Паризька угода, Європейський зелений курс, екологічні стандарти СОТ); 7) військові конфлікти та їхній вплив на екологію (в Україні війна створила додаткові екологічні виклики – забруднення ґрунтів, руйнування інфраструктури, пожежі на промислових об'єктах). Сьогодні екологічна політика є одним із пріоритетів державного регулювання у світі та в Україні.

Цифровізація почала активно впливати на державну політику у провідних країнах світу з кінця 1990-х – початку 2000-х років, коли з'явилися перші стратегії електронного уряду (e-Government). Кращими прикладами є Естонія (2000-ті роки) – впровадження e-Residency, цифрових ID-карт та електронного голосування; ЄС (2010-ті роки) – програми цифрового ринку, кібербезпеки, відкрите управління даними; США (2010-ті роки) – використання Big Data та штучного інтелекту в державному управлінні; Китай (2020-ті роки) – масове використання цифрових технологій для соціального кредиту та контролю за економічними процесами [20, с. 51]. В Україні цифровізація почала справляти вплив на державну політику з 2010-х років і важливими етапами стали 2019 р. – створення Міністерства цифрової трансформації України, 2020 р. – упровадження мобільного додатку «Дія», 2021–2022 рр. – масштабне розширення електронних послуг, цифрові паспорти, програми підтримання населення через цифрові інструменти. Сьогодні цифровізація є ключовим елементом державної політики, що впливає на управління, регулювання та взаємодію між державою та суспільством.

Безпекова політика безумовно є одним із пріоритетних типів сучасної державної політики для багатьох країн світу й особливо нагальною стала для України через російсько-українську війну. Ось кілька причин, чому це так: глобальні загрози – сучасний світ стикається з різноманітними загрозами, такими, як тероризм,

кіберзлочинність у зв'язку розширенням цифровізації, екологічні катастрофи та пандемії. А безпекова політика допомагає країнам адаптуватися до цих викликів; захист національних інтересів – держави прагнуть захистити свої економічні, політичні та соціальні інтереси й безпекова політика дозволяє забезпечити стабільність і розвиток; військова безпека – у багатьох регіонах світу існують військові конфлікти та напруженість, а безпекова політика охоплює питання оборони, співпраці з союзниками та міжнародні договори; соціальна стабільність – ефективна безпекова політика сприяє зміцненню соціальної стабільності в країні, запобігаючи внутрішнім конфліктам і насильству; міжнародна співпраця – безпекова політика включає в себе співпрацю між країнами, що дозволяє вирішувати спільні проблеми та виклики. Таким чином, безпекова політика відіграє ключову роль у забезпеченні стабільності та процвітання країн у сучасному світі.

Намагаючись пояснити свою думку щодо предмета дослідження чесно кажемо, що не претендуємо на всеосяжне розуміння всього, що нині відбувається в світовій та українській державній політиці, але з тим, що відповідає нашому баченню, готові поділитися. Сучасні світові політичні тренди, які справляють вплив на реалізацію державного регулювання, оскільки держполітика є реакцією на проблеми, такі:

- пріоритетність формування в національних політиках безпекової складової з новими векторами: переорієнтація від світової до континентальної безпеки;
- домінування у національній політиці США – до недавнього часу беззаперечного лідера вільного світу – не ціннісних, а бізнесових сенсів, початок формування експансіоністської зовнішньої політики щодо, зокрема, Гренландії, Канади, Панамського каналу;
- активізація процесів мілітаризації економіки як України, так і європейських та інших країн світового господарства;
- поява протекціоністських тенденцій у зовнішньоекономічній політиці провідних країн через підвищення митних податків (приміром, США проти Канади, ЄС) і загроза розв'язання торговельних війн;
- стрімкий розвиток цифрової економіки та суспільства, де поруч з безліччю позитивів з'явилися суттєві небезпеки проведення нетрадиційних бойових дій з використанням кібератак, інформаційного тероризму, появи нового виду безконтактних воєн із застосуванням можливостей інформаційних технологій з високим рівнем фізичного руйнування тощо;
- поглиблення демографічних проблем, викликаних добровільною та вимушеною внутрішньою і зовнішньою міграцією через епідемії, війни, важкий соціально-економічний стан у малорозвинених країнах світу т. ін.;
- екологічні небезпеки, пов'язані із забрудненням довкілля, зміною клімату тощо.

Формування й реалізація сучасної державної політики України відбувається в умовах значних внутрішніх і зовнішніх викликів, які потребують комплексного підходу та застосування ефективних рішень. Основні небезпеки можна поділити на кілька ключових категорій: 1) безпекові виклики (збройна агресія РФ – триваюча війна вимагає посилення обороноздатності, військової модернізації; кіберзагрози – зростання атак на критичну інфраструктуру та інформаційну безпеку держави; терористичні та диверсійні небезпеки – необхідність посилення контррозвідувальних заходів та боротьби з гібридними загрозами); 2) економічні виклики (адаптація економіки до умов воєнного стану та потреба в майбутній повоєнній відбудові економіки – необхідність залучення інвестицій, реконструкції інфраструктури, підтримання підприємництва; високий рівень державного боргу – збільшення зовнішніх запозичень для фінансування бюджету та їх обслуговування; інфляція та фінансова нестабільність – необхідність контролю над грошово-кредитною

політикою для стримування інфляційних процесів; рівень тіньової економіки – боротьба з корупцією, детінізація бізнесу та трудових відносин); 3) соціальні виклики (масова міграція та демографічна криза – відтік кваліфікованих кадрів, зниження народжуваності, проблеми з поверненням біженців; реформа освіти та науки – необхідність підвищення якості освіти, адаптація до сучасних запитів, забезпечення цифрової грамотності; охорона здоров'я – модернізація системи медичного забезпечення, розширення доступу до якісних медичних послуг; психологічна реабілітація населення – подолання наслідків війни, підтримання ветеранів, робота з посттравматичним синдромом); 4) політичні виклики (посилення демократичних інститутів – забезпечення верховенства права, боротьба з корупцією, судова реформа; децентралізація та ефективність місцевого самоврядування – розширення повноважень громад, контроль за використанням ресурсів; поляризація суспільства – подолання внутрішніх конфліктів, формування національної єдності); 5) міжнародні виклики (євроінтеграція – адаптація законодавства, реформи відповідно до вимог ЄС; взаємодія з міжнародними партнерами – залучення інвестицій, координація політики безпеки, неуклінне просування на шляху інтеграції в НАТО; геополітична нестабільність – ризики глобальних криз, зміна міжнародних союзів); 6) екологічні виклики (відновлення екосистем після війни – подолання наслідків фізичних руйнувань, розмінування територій; енергетична безпека – перехід до відновлюваних джерел енергії, зниження залежності від імпорту; зміни клімату – необхідність адаптації агросектора та міст до нових екологічних умов). Сучасна державна політика України має враховувати всі ці виклики та формувати стратегії їх подолання, застосовуючи відповідні напрями та інструменти державного регулювання.

Висновки. Типологія державної політики – це класифікація політичних рішень, заходів і стратегій держави за певними критеріями з поділом на типи – загальні категорії, цілі та принципи, що лежать в її основі, та види – конкретні напрями в межах цих типів, які визначають заходи, що вживаються для досягнення цих цілей із використанням інструментів державного регулювання. Основні напрями державної політики охоплюють різноманітні сфери суспільного життя і спрямовані на забезпечення соціально-економічного розвитку, національної безпеки та добробуту громадян. Ці напрями можуть варіюватися залежно від потреб суспільства й стратегічних цілей країни. Типологія державної політики корелює з державним регулюванням, відіграючи важливу роль у підвищенні його ефективності, і навпаки, вироблення та застосування інструментів урядового впливу формує відповідну якість державної політики.

Враховуючи внутрішні та зовнішні виклики, з якими стикається формування й реалізація сучасної державної політики України, пріоритетами нині є такі типи політики, як безпекова, зовнішня, економічна, соціальна, інтеграційна, екологічна з урізноманітненням напрямів (видів) їх реалізації з метою розв'язання державою проблем та завдань у різних суспільних сферах інструментами державного регулювання. За певного універсального набору таких інструментів політик має бути креатором з науковим підходом їх поєднання та пошуку нових, аби віднайти правильне рішення й продемонструвати суспільству свою професійність, патріотичність, дієздатність, переконати його довіряти й прямувати за собою, аби досягти максимального ступеня релевантності.

Conclusions. The typology of state policy is a classification of political decisions, measures and strategies of the state according to a certain criteria with a division into types – general categories, goals and principles underlying it, and types – specific directions within these types, which determine certain measures taken to achieve these goals using state

regulatory instruments. The main directions of state policy cover various spheres of public life and are aimed at ensuring socio-economic development, national security and the well-being of citizens. These directions may vary depending on the needs of society and the strategic goals of the country. The typology of state policy correlates with state regulation, playing an important role in increasing its effectiveness, and vice versa, the development and application of government influence instruments form the appropriate quality of state policy.

Taking into account the internal and external challenges faced by the formation and implementation of modern state policy of Ukraine, the priorities today are such types of policy as security, foreign, economic, social, integration, environmental with a diversification of directions (types) of their implementation for the state to solve problems and tasks in various social spheres with state regulation instruments. With a certain universal set of such instruments, a politician must be a creator with a scientific approach to combining them and searching for new ones in order to find the right solution and demonstrate his professionalism to the society, patriotism, ability to act, convince him to trust and follow him to achieve the maximum degree of relevance.

Список використаних джерел

1. Енциклопедія державного управління : у 8 т. / наук.-ред. колегія Ю. В. Ковбасюк (голова) та ін. Київ : НАДУ. 2011. Т. 4 : Галузеве управління / наук.-ред. колегія М. М. Іжа (співголова), В. Г. Бодров (співголова) та ін. 2011. 648 с.
2. Rosenfeld, Raymond A. Lectures on Public Policy. Kyiv : K.I.S. Publishers, 2003. 54 p.
3. Weimer L. D., Vining R. A. Policy Analysis: Concepts and Practice (6th ed.). Routledge. 2017. DOI: <https://doi.org/10.4324/9781315442129>
4. Філософський енциклопедичний словник / редкол. В. І. Шинкарук та ін. Київ : Абрис, 2002. 743 с.
5. Бабич О. В. Типологія як чинник вироблення державної політики щодо малих міст в умовах децентралізації. *Теорія та практика державного управління і місцевого самоврядування*. 2019. № 2. URL: https://el-zbirn-du.at.ua/2019_2/29.pdf (дата звернення: 14.03.2025).
6. Державна політика : підручник / ред. кол. Ю. В. Ковбасюк, К. О. Ващенко, Ю. П. Сурмін та ін. Київ : НАДУ, 2014. 448 с.
7. Філософія політики: Короткий енцикл. словник / авт.-упоряд. Андрущенко В. П. та ін. Київ : Знання України, 2002. 670 с.
8. Blatter J., Portmann L., Rausis F. Theorizing policy diffusion: from a patchy set of mechanisms to a paradigmatic typology. *Journal of European Public Policy*. 2021. Vol. 29 (6). P. 805–825. DOI: <https://doi.org/10.2139/ssrn.4317245>
9. Підготовка до єдиного державного кваліфікаційного іспиту здобувачів магістратури 281 «Публічне управління та адміністрування» : навч. посіб. / за заг. ред. проф. С. Д. Гусарева. Київ : Нац. акад. внутр. справ, 2021. 393 с.
10. Романов В. Є., Рудік О. М., Брус Т. М. Вступ до аналізу державної політики : навч. посіб. Київ : Вид-во НАДУ, 2003. 171 с. URL: https://shron1.chtyvo.org.ua/Romanov_Vladyslav/Vstup_do_analizu_derzhavnoi_polityky_vyd_2003.pdf?PHPSESSID=a1bg4ol2jld6hgnd1pvcstn303 (дата звернення: 15.03.2025).
11. Mandelli M. Understanding eco-social policies: a proposed definition and typology. *Transfer: European Review of Labour and Research*. Vol. 28 (3). P. 333–348. DOI: <https://doi.org/10.1177/10242589221125083>
12. Крюков О. І., Майстро С. В. Концептуальні засади взаємодії політики й управління : навч. посіб. / за заг. ред. д. держ. упр., проф. О. І. Крюкова та д. держ. упр., проф. С. В. Майстра. Харків : НУЦЗУ, 2016. 185 с.
13. Новакова О. В., Пашина Н. П. Аналіз державної політики: навч. посіб. Луганськ : вид-во СХУ ім. В. Даля, 2013. 216 с. URL: <https://enpuir.npu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/6146/handbook.pdf?sequence=3> (дата звернення: 24.03.2025).
14. Кацicka Г., Намлієв Є. Кризові явища як основа виникнення дестабілізаційних процесів в економіці: актуальність теорій та розвиток кризисологічних досліджень. *Київський економічний науковий журнал*. 2023. No. 1. P. 103–116. Doi: <https://doi.org/10.32782/2786-765X/2023-1-13> (дата звернення: 19.03.2025).
15. Arbuzova T. Organizational and economic mechanism of public management of Ukraine economy recovery under the conditions of institutional, managerial and corruption risks. *Public Administration and Law Review*. 2023. No. 2. P. 18–27. DOI: <https://doi.org/10.36690/2674-5216-2023-2-18-27>

16. Конохова З. П. Моделі державного регулювання економіки : навч.-метод. посіб. Харків : НТУ «ХП», 2018. 132 с. URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/185669231.pdf> (дата звернення: 28.03.2025).
17. Фіскальна та монетарна політика економічного розвитку України : монографія / за заг. ред. П. О. Нікіфорова, І. Я. Ткачук. Чернівці : Чернівець. нац. ун-т ім. Ю. Федьковича, 2020. 256 с. URL: https://archer.chnu.edu.ua/xmlui/bitstream/handle/123456789/11269/Tkachk_Monogr2_%20GK_2020.pdf?sequence=1&isAllowed=y (дата звернення: 17.03.2025).
18. 30 років незалежності. Національне господарство України: етапи розвитку. Стислий довідник / за ред. д. і. н., проф. Киридон А. М. Велика українська енциклопедія. Київ : Державна наукова установа «Енциклопедичне видавництво». 2021. 536 с.
19. Про Основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2030 року : закон України від 28 лютого 2019 року № 2697-VIII. Дата оновлення: 28.02.2019. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2697-19#Text> (дата звернення: 22.03.2025).
20. Пишуліна О. Цифрова економіка: тренди, ризики та соціальні детермінанти. *Центр Разумкова*. Київ : Видавництво «Заповіт», 2020. 274 с. URL: https://razumkov.org.ua/uploads/article/2020_digitalization.pdf (дата звернення: 22.03.2025).

References

1. Kovbasiuk Yu. V., Izha M. M., Bodrov V. H. (2011) *Entsyklopediia derzhavnoho upravlinnia* : u 8 t. T. 4: Ghaluzeve upravlinnia [Encyclopedia of Public Administration: in 8 vols, vol. 4: Sectoral management]. Kyiv: NADU. (In Ukrainian).
2. Rosenfeld R. A. (2003). *Lectures on Public Policy*. Kyiv: K.I.S. Publishers. (In English).
3. Weimer L. D., Vining R. A. (2017) *Policy Analysis: Concepts and Practice* (6th ed.). Routledge. DOI: <https://doi.org/10.4324/9781315442129>
4. Shynkaruk V. I. (2002). *Filosofskyj encyklopedychnyj slovnyk* [Philosophical Encyclopedic Dictionary]. Kyiv: Abrys. (In Ukrainian).
5. Babych O. V. (2019) Typologhija jak chynnyk vyroblennja derzhavnoi polityky shhodo malykh mist v umovakh decentralizacii. [Typology as a factor in developing state policy regarding small cities in the context of decentralization]. *Teorija ta praktyka derzhavnogho upravlinnja i miscevogho samovrjaduvannja*, no. 2. Available at: https://el-zbirn-du.at.ua/2019_2/29.pdf (accessed: 14 March 2025).
6. Kovbasiuk Yu. V., Vashchenko K. O., Surmin Yu. P. (Eds.). (2014). *Derzhavna polityka: pidruchnyk* [State policy: textbook]. Kyiv: NADU. (In Ukrainian).
7. Andrushchenko V. P. (Eds.). (2002). *Filosofia polityky: Korotky entseklpedychnyi slovnyk* [Policy philosophy: A short encyclopedic dictionary]. Kyiv: Znannia Ukrainy. (In Ukrainian).
8. Blatter J., Portmann L., Rausis F. (2021) Theorizing policy diffusion: from a patchy set of mechanisms to a paradigmatic typology. *Journal of European Public Policy*, vol. 29 (6), pp. 805–825. DOI: <https://doi.org/10.2139/ssrn.4317245>
9. Ghusarjev S. D. (2021). *Pidghotovka do jedynogho derzhavnogho kvalifikacijnogho ispytu zdobuvachiv maghistratury 281 «Publichne upravlinnja ta administruvannja»: navch. posib.* [Preparation for the Unified State Qualification Exam for Master's Degree Applicants 281 "Public Management and Administration": education. manual]. Kyiv: Nac. akad. vnutr. sprav. (In Ukrainian).
10. Romanov V. Je., Rudik O. M., Brus T. M. (2003). *Vstup do analizu derzhavnoi polityky: navch. posib.* [Introduction to public policy analysis: education. manual]. Kyiv: Vyd-vo NADU. Available at: https://shron1.chtyvo.org.ua/Romanov_Vladyslav/Vstup_do_analizu_derzhavnoi_polityky_vyd_2003.pdf?PHPSESSID=a1bg4ol2ijd6hgrrlpvcstn303 (accessed: 15 March 2025).
11. Mandelli M. (2022) Understanding eco-social policies: a proposed definition and typology. *Transfer: European Review of Labour and Research*, vol. 28 (3), pp. 333–348. DOI: <https://doi.org/10.1177/10242589221125083>
12. Krjukov O. I., Majstro S. V. (2016). *Konceptualjni zasady vzajemodiji polityky i upravlinnja: navch. posib.* [Conceptual frameworks for the interaction of policy and governance: education. manual]. Kharkiv: NUCZU. (In Ukrainian).
13. Novakova O. V., Pashyna N. P. (2013) *Analiz derzhavnoi polityky: navch. posib.* [Public policy analysis: education. manual]. Lughansjk: vyd-vo SNU im. V. Dalja. Available at: <https://enpuir.npu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/6146/handbook.pdf?sequence=3> (accessed: 24 March 2025).
14. Kacicka G., Namliiev Y. (2023) Kryzovi yavyshecha yak osnova vynyknennia destabilyzatsiinykh protsesiv v ekonomitsi: aktualnist teorii ta rozvytok kryzysolohichnykh doslidzhen [Crisis phenomena as the basis for the emergence of destabilization processes in the economy: the relevance of theories and the development of crisisology research]. *Kyivskyi ekonomichnyi naukovyi zhurnal* [Kyiv Economic Scientific Journal], no. 1, pp. 103–116. Doi: <https://doi.org/10.32782/2786-765X/2023-1-13> (accessed: 19 March 2025).

15. Arbuzova T. (2023) Organizational and economic mechanism of public management of Ukraine economy recovery under the conditions of institutional, managerial and corruption risks. *Public Administration and Law Review*, no. 2, p. 18–27. DOI: <https://doi.org/10.36690/2674-5216-2023-2-18-27>
16. Konokhova Z. P. (2018) *Modeli derzhavnogho rehuljuvannja ekonomiky: navch.-metod. posib.* [Models of state regulation of the economy: education. manual]. Kharkiv: NTU “KhPI”. Available at: <https://core.ac.uk/download/pdf/185669231.pdf> (accessed: 28 March 2025). (In Ukrainian).
17. Nikiforov P. O., Tkachuk I. Ja. (2020) *Fiskaljna ta monetarna polityka ekonomichnogho rozvytku Ukrainy* [Fiscal and monetary policy of economic development of Ukraine]. Chernivci: Chernivec. nac. un-t im. Ju. Fedjkovycha. Available at: https://archer.chnu.edu.ua/xmlui/bitstream/handle/123456789/11269/Tkachk_Monogr2_%20GK_2020.pdf?sequence=1&isAllowed=y (accessed: 17 March 2025) (In Ukrainian).
18. Kyrydon A. M. (2021)/ *30 rokiv nezalezhnosti. Nacionaljne ghospodarstvo Ukrainy: etapy rozvytku. Styslyj dovidnyk. Velyka ukrajinsjka encyklopedija* [30 years of independence. National economy of Ukraine: stages of development. Brief guide. Great Ukrainian Encyclopedia]. Kyiv: Derzhavna naukova ustanova «Encyklopedychne vydavnytvo». (In Ukrainian).
19. Pro Osnovni zasady (strateghiju) derzhavnoji ekologhichnoji polityky Ukrainy na period do 2030 roku [On the Basic Principles (Strategy) of the State Environmental Policy of Ukraine for the Period Until 2030]: Zakon Ukrainy vid 28.02.2019 No. 2697-VIII. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2697-19#Text> (accessed: 22 March 2025).
20. Pyshhulina O. (2020) *Cyfrova ekonomika: trendy, ryzyky ta socialjni determinanty* [Trends, Risks and Social Determinants]. Kyiv: Vydavnytvo «Zapovit». Available at: https://razumkov.org.ua/uploads/article/2020_digitalization.pdf (accessed: 25 March 2025). (In Ukrainian).